

Del Ginardó a Sarrià, per set Turons

-El **Guinardó** se encuentra dentro del antiguo municipio de San Martín de Provensals, en el límite de Horta (con el término del cual compartió algunos terrenos) y con Gracia, y se extiende por las laderas orientales del Monte Carmelo. Hasta los últimos decenios del siglo pasado el sector estuvo ocupado por campos de cultivo, canteras (el sector actual de Can Baró), pastos y casas de labor, entre las cuales el Mas Guinardó, que había de dar nombre al barrio, el Mas Viladomat, els Mas Casanoves, el Mas Vintró y la Torre dels Pardals.

En los años treinta era ya habitado por muchas familias de clase media (la casita y el huerto) y hasta los años cincuenta, como los otros barrios del valle de Horta, continuó siendo un barrio de campesinos, menestrales, granjeros, veraneantes y rentistas.

-El **Turó de la Rovira** és al Districte d'Horta-Guinardó, formant part de la petita serralada dels Tres Turons (Turó de la Rovira, Turó del Carmel i Creueta del Coll). Aquest seguit de turons, d'entre 180 i 260 metres d'alçada, estan formats per roques del silurià al carbonífer, de l'època paleozoica. Aquesta agrupació de muntanyes, anomenada també els Serrats de la Rovira, està configurada per més elevacions que les tres que donen nom al Parc dels Tres Turons. En total són un grup de set cims: Turó de la Trinitat, Turó de la Peira, Turó de la Rovira, Turó del Carmel, la Creueta del Coll, el Putget i el Turó de Monterols. Entre aquestes petites muntanyes i Collserola, existeix una gran falla travessera, fet que explicaria aquesta formació. Al vessant de mar, aquest serrat forma un pendent molt accidentat. Aquesta caiguda important ha fet pensar que també pot ser fruit d'una altra falla en aquest indret, però aquesta hipòtesi de moment no ha estat confirmada.

El topònim "Rovira" d'origen llatí prové del mot roureda. En alguns casos, per confusió o tradició popular, s'ha emprat "rovira" com rubina o fang vermellós provocat per les riüades durant les pluges fortes. Com a cognom té origen a Cardona, Solsona i Girona, des d'on aquest cognom s'ha escampat per tot Catalunya i també per València, Alacant i Mallorca. Es desconeix si hi ha hagut un propietari del cim amb el cognom "Rovira". Com a hipòtesi del seu origen, per l'aprofitament de la pedra calcària i l'òxid de ferro que desprèn el cim, popularment podrien haver-lo anomenat el Turó de "la Rovira", fent referència a la tonalitat vermellosa de la muntanya.

Cal destacar la presència d'un poblat ibèric, de tipus laietà, al Turó de la Rovira, trobant el 1930 les restes d'un poblat i una necròpolis al cim del turó, amb una superfície d'uns 22.500 m². Es van trobar restes d'una muralla d'uns 370 metres de llarg per 65 d'ample, amb dues portes d'accés flanquejades per torres circulars. D'igual forma, foren trobades restes de ceràmica, datables entre els segles IV i II aC i 44 siges amb interessant material.

Aquest lloc estava ocupat anteriorment per una finca coneguda com a *Peñasco o El Castell*.

Per fer front als bombardejos que sofrí Barcelona a partir del febrer de 1937, les autoritats militars republicanes decidiren instal·lar unes bateries antiaèries al cim del turó de la Rovira. La construcció dels antiaeris es dugué a terme l'any 1938 i s'hi col·locaren quatre canons Vickers 105 mm i altre armament defensiu. Així el cim del Turó ara està coronat per una plataforma d'antiaeris que formaven part de la defensa activa de la ciutat durant la guerra civil espanyola. El 2006 un camp de treball internacional va iniciar la tasca de recuperació d'aquest conjunt defensiu. El 27 de març de 2011 s'inauguraren les obres de neteja i adequació de tota aquesta zona per fer-la més accessible, recuperant-ne la seva memòria.

-El **Carmel**, nom que prové del Santuari de la Mare de Déu del Carme, al peu del Turó d'en Móra. «Carmel» prové de l'hebreu קַרְמֵל (*Karm-El*), que vol dir «vinya de Déu» o, per extensió, «jardí de Déu». Aquesta devoció s'originà al Mont Carmel, a Israel, essent difosa per l'Ordre dels Carmelites. I també s'en diu "*Muntanya Pelada*".

També existien pedreres i forns de calç, i uns aqüífers que donaven un aigua ferruginosa que es deia posseïa propietats curatives, essent explotada per la finca de Can Xiroto, que la venia en grans garrafes a Barcelona. La finca de Can Grau acollia una granja que comercialitzava llet a Horta i Gràcia, i repartia inclús a Barcelona. Tenia una superfície de 140.000 m², i incloïa una capella dedicada a la Mare de Déu del Roser.

-El **Turó de la Creueta del Coll** és una muntanya de 245 metres que es troba al municipi de Barcelona. És el que està situat més al nord. També és conegut com Turó d'en Falcó, pel nom d'una masia propera, avui desapareguda. El parc de la Creueta del Coll és fruit de l'aprofitament d'un espai que durant molts anys va ser la pedrera del Coll, situada a la falda d'un dels turons que configuren la part alta de Barcelona. Al parc hi ha l'escultura "Elogi de l'aigua", obra d'Eduardo Chillida.

-El **Turó de Collserola**. El nom ve de «Coll (de) s'Erola», amb un ús arcaic de l'article salat, que és l'antiga denominació del coll de l'Erola, entre el Tibidabo i el Turó de Santa Maria, per on passa actualment la carretera de l'Arrabassada.

-El **Turó de Vallparc** està una mica més amunt, entre els barrancs de la font del Bacallà i el dels Penitents.

-El **Tibidabo**, antigament *Puig de l'Àliga*. L'origen es incert, però sembla ser de la mateixa època que altres topònims religiosos de Barcelona, com Vall d'Hebrón i el Carmel. «*Tibi dabo*», en llatí vol dir «te daré».

-El **Turó de Mont**, que originà el barranc i la font del seu nom.

En el Parc Güell, antigua finca de can Montaner de Dalt, hay las *Tres Creus* en el Calvario que construyó Gaudí en el *Turó de les Menes*, nombre relacionado con las numerosas minas que hay por todo el Parc Güell, para la extracción de hierro. El nombre de Coves d´en Cimany o de Cimalls corresponde a unas formaciones que provienen de la extracción de minerales, básicamente de hierro, situadas en la parte alta del Park Güell, al pie del Carmelo, al lado mismo de la entrada de las antiguas minas, hoy cegadas.

Es probable que estas explotaciones mineras se originasen en época medieval, al amparo de una fragua catalana instalada en sant Andreu. El lugar, conocido por sus propiedades minearológicas, mereció la atención de los expertos en el trascurso del s. XIX.

La más importante de todas ellas es la conocida como mina de Can Xiro. Su estado actual es lamentable. Había sido conocida por el nombre de la mina de hierro de Gracia, porque en el momento de iniciarse las explotaciones , (1857), el lugar pertenecía a esta villa. Está situada en la vertiente sur occidental de la montaña del Carmelo, a un paso del camino de Can Mora, junto a la valla de separación del Park Güell. Se trata de una mina con dos galerías superpuestas y un trazado de corredores que se entrecruzan en diferentes alturas. La suma de sus longitudes en sus galerías es de 217 metros. Su cota de profundidad , de 12 metros. La altura media de 1,60 metros.

La planta de la mina trascurre por dos distritos, Gracia y Horta/Guinardó, pero su entrada está en el Carmelo. La extracción de mineral de hierro duró pocos años. El material era escaso y de mala calidad. Las fundiciones que estaban asociadas (Font y Alexander & Cia), tenían sus instalaciones en la Barceloneta, concretamente en la calle Ginebra, se especializaron en carcasas para máquinas y calderas de vapor. Si tienen cierta edad, se recordaran de las fundas de hierro colado que se le ponían a los engranajes de las máquinas, para prevenir accidentes y, que al menor golpe con alguna herramienta, se partían como yeso.

Añadir que de estas fundiciones, salió la famosísima Maquinista Terrestre y Marítima, pero esa es otra historia que algún día contaré.

Las fotos son, como siempre, una mezcla de alguna antigua, muy antigua y recientes, para poder comparar:

-Año 1890: Carretera del Carmelo, señaladas con letras la entrada de la mina y la caseta de herramientas. A la izquierda, lo que es hoy la entrada al Park Güell.

-Parte sur de la entrada de una boca, cegada.

-Interior de un pasillo en la parte superior, de 1,62 a 2,10 metros altura.

-Plano de la disposición de la mina en su interior con las dos galerías.

-Otra parte de la entrada de la boca, esta no cegada.

-Restos de mineral de hierro en la actualidad, fotografiado a la entrada de la mina.

Información de un libro titulado " El Carmel Ignorat ". Libro que solo se vende en La Rambla del Carmel 107. No me pregunten porqué pero allí tienen la exclusiva. Ahh, si lo desean ver sin comprar, solo lo encontraran en la Biblioteca del Carmel, no hay ejemplares en ninguna otra...

